Неметали. Загальна характеристика неметалів

Положення неметалічних елементів у Періодичній системі, особливості будови і властивостей їх атомів

У Періодичній системі неметалічні хімічні елементи займають правий верхній кут і містяться тільки у головних (*А*) групах.

В електронній оболонці атомів неметалів на зовнішньому енергетичному рівні, як правило, міститься від 4 до 8 електронів. Виняток становлять лише Гідроген H, у якого в електронній оболонці атому взагалі тільки один електрон, Гелій He з двома електронами і Бор B, у якого на зовнішньому енергетичному рівні є три електрони.

Радіуси атомів неметалів є меншими, ніж у металів того ж періоду, тому в силу близькості позитивно зарядженого ядра атому, неметали добре утримують свої валентні електрони (електрони зовнішнього енергетичного рівня).

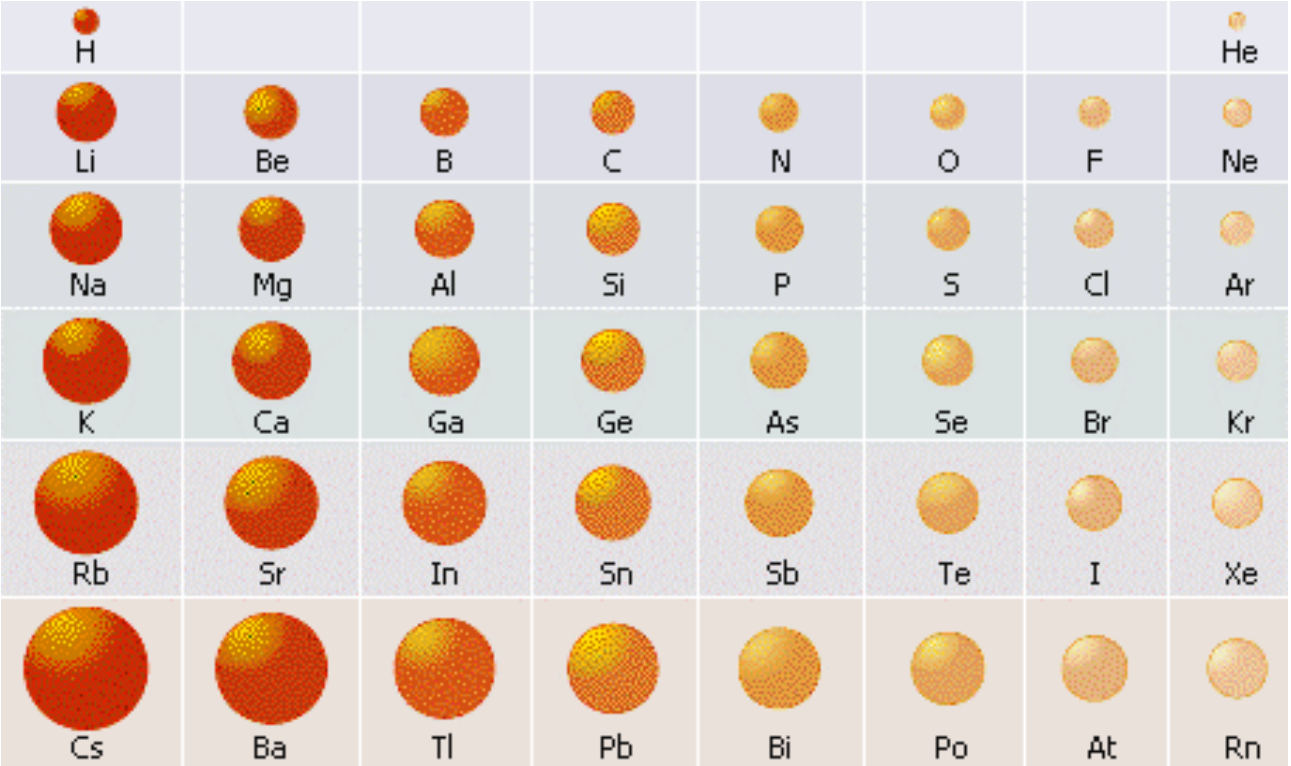

Характер зміни радіусів атомів хімічних елементів у періодах і в групах. Радіуси атомів неметалічних елементів є значно меншими, ніж радіуси атомів металічних елементів, що містяться у тому самому періоді.

Головна відмінна властивість неметалів — це їх висока електронегативність, тобто здатність у хімічних сполуках притягувати електрони.

	Група						
Період	I A	II A	III A	IV A	V A	VI A	VII A
1	**H** **2,1**						
2	Li 1,0	Be 1,6	**B** **2,1**	**C** **2,6**	**N** **3,0**	**O** **3,4**	**F** **4,0**
3	Na 0,9	Mg 1,3	Al 1,6	**Si** **1,9**	**P** **2,2**	**S** **2,6**	**Cl** **3,0**
4	K 0,8	Ca 1,0	Ga 1,8	Ge 2,0	**As** **2,2**	**Se** **2,4**	**Br** **2,8**
5	Rb 0,8	Sr 1,0	In 1,8	Sn 2,0	Sb 2,1	**Te** **2,1**	**I** **2,5**
6	Cs 0,8	Ba 0,9	Tl 2,0	Pb 2,0	Bi 2,0	Po 2,0	**At** **2,2**
7	Fr 0,9	Ra 0,9					

Величини відносних електронегативностей (ВЕН) деяких хімічних елементів (по Л. Полінгу). ВЕН неметалічних хімічних елементів (виділені червоним кольором) перевершує відповідну величину металічних хімічних елементів

Атоми неметалів здатні як приймати, так і віддавати електрони, отже хімічні речовини, що містять такі атоми, у ході перетворень можуть бути як окисниками, так і відновниками.
З 118 відомих на даний момент хімічних елементів 22 елементи утворюють прості речовини, що володіють неметалічними властивостями. Неметалічних простих речовин набагато більше, ніж самих неметалічних хімічних елементів. Причиною тому є алотропія.
Алотропія — це здатність атомів даного хімічного елемента утворювати декілька простих речовин, які називаються алотропними видозмінами або алотропними модифікаціями.

Наприклад, хімічний елемент **Оксиген** O утворює просту речовину кисень O_2, молекула якого складається з двох атомів, і просту речовину озон O_3, молекула якого складається з трьох атомів даного елемента.

Хімічний елемент **Фосфор** P утворює безліч алотропних видозмін, найважливішими з яких є червоний фосфор і білий фосфор.

Хімічний елемент **Карбон** C утворює модифікації що зустрічаються у природі — алмаз і графіт.

Алотропні видозміни, утворені одним і тим самим хімічним елементом, істотно відрізняються між собою як за будовою, так і за властивостями.

Алотропія властива не всім неметалічним хімічним елементам.

Наприклад, Гідроген, Нітроген, елементи VIIA і VIIIA груп не мають алотропних модифікацій, тобто кожен із цих елементів утворює лише одну просту речовину.

Кристалічна ґратка неметалів

Причиною великої різноманітності фізичних властивостей неметалів є різна будова кристалічних ґраток цих речовин.

Частина неметалів має **атомну кристалічну ґратку**. Кристали таких речовин складаються з атомів, сполучених між собою міцними ковалентними зв'язками. Такі неметали є у твердому агрегатному стані і є нелеткими. Прикладами таких речовин є алмаз, графіт, червоний фосфор і силіцій.

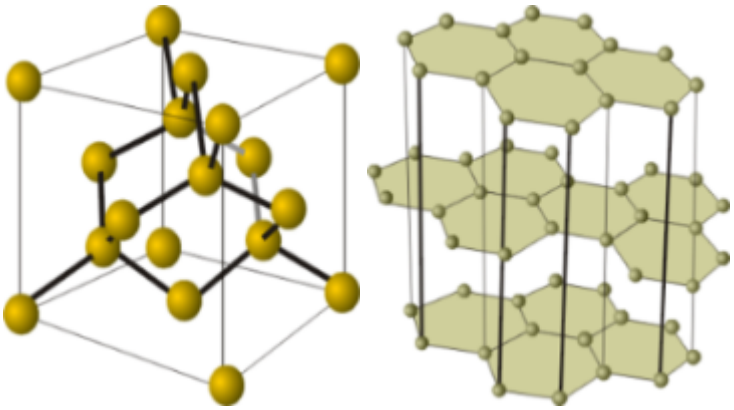

Моделі кристалічних ґраток алмазу (зліва) і графіту.

Кристали алмазу і графіту — алотропних видозмін, складаються з атомів Карбону, сполучених між собою ковалентними зв'язками. Кристали графіту, на відміну від кристалів алмазу, утворюються з окремих шарів, які розташовуються один по відношенню до одного подібно до того, як аркуші паперу в книжці.

Інша частина неметалів має **молекулярну кристалічну ґратку**. В цьому випадку в кожній молекулі атоми сполучені досить міцними ковалентними зв'язками, а ось окремі молекули одна з одною в кристалах речовини пов'язані дуже слабо. Тому речовини молекулярної будови при звичайних умовах можуть бути газами, рідинами або легкоплавкими твердими речовинами.

Кисень O_2, озон O_3, азот N_2, водень H_2, фтор F_2, хлор Cl_2, бром Br_2, йод I_2, білий фосфор P_4, кристалічна сірка S_8 і інертні гази — це все речовини, кристали яких складаються з окремих молекул (а у випадку інертних газів — з окремих атомів, які виконують роль молекул).

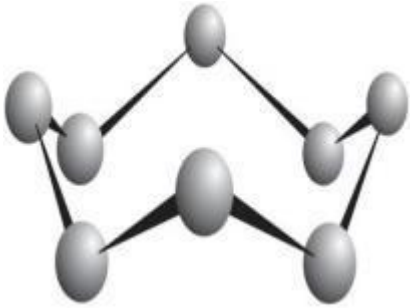

Модель молекули сірки (зліва) і кристал сірки. Кристал сірки складається з окремих молекул S_8

Властивості неметалічних простих речовин відрізняються великою різноманітністю. Власне кажучи, їх об'єднує лише те, що вони, як правило, не мають тих фізичних властивостей, які є типовими для металів, тобто не володіють характерним металічним блиском, ковкістю, пластичністю, високою тепло- і електропровідністю.

Агрегатний стан

Неметали при нормальних умовах можуть бути газоподібними, рідкими і твердими речовинами.

Газоподібними неметаллами є гелій He, неон Ne, аргон Ar, криптон Kr, ксенон Xe і радон Rn. Їх називають **інертними** або **благородними газами**. Кожна «молекула» інертного газу складається лише з одного атому.

Такі хімічні елементи, як Гідроген H, Оксиген O, Нітроген N, Хлор Cl, Флуор F утворюють **газоподібні** речовини, що складаються з двохатомних молекул, відповідно — H_2, O_2, N_2, Cl_2, F_2.

З неметалічних простих речовин при звичайних умовах **рідиною** є тільки бром, молекули якого є двоатомними Br_2.

Інші неметалічні хімічні елементи при нормальних умовах є у **твердому** агрегатному стані. Наприклад, хімічний елемент Карбон утворює такі тверді речовини, як алмаз і графіт. Твердими є кристалічна сірка S_8, фосфор червоний і фосфор білий P_4, кристалічний йод I_2.

Колір і блиск

Тільки деякі неметали на відміну від металів мають блиск. Наприклад, кристалічний йод, кремній і графіт не схожі на інші неметали — вони мають блиск, що трохи нагадує блиск металів.

Якщо для переважної більшості металів характерний сріблясто-сірий або сріблясто-білий колір, то забарвлення неметалів дуже різноманітне. **Білий** колір

має білий фосфор, **червоний** — червоний фосфор, **жовтий** — сірка і флуор, **червоно-бурий** — рідкий бром, **жовто-зелений** — хлор, **фіолетовий** колір мають пари йоду, **синій** — рідкий кисень, **сірий** — графіт і силіцій. **Безбарвним** є алмаз, забарвлення не мають також інертні гази, азот і водень.

Червоний фосфор

Білий фосфор

Бром

Хлор

Йод

Алмаз

Неметали можуть перебувати у твердому, рідкому і газоподібному агрегатному стані.

Запах

Деякі неметали мають запах. *Наприклад*, різкий задушливий запах має озон O_3, флуор F_2 (при попаданні в органи дихання практично моментально руйнує тканини), хлор Cl_2, бром Br_2 і йод I_2.

Пластичність

Неметали у твердому агрегатному стані не є пластичними. Вони є крихкими.

Електро- і теплопровідність

Неметали, за винятком графіту, погано проводять тепло і практично не проводять електричний струм (є діелектриками).